

Kraków 22 wrzesień 2023

Recenzja

Rozprawy doktorskiej autorstwa mgr inż. arch. Piotra Glenia, „Twierdza Dęblin – kierunki adaptacji XIX wiecznych fortyfikacji do współczesnych funkcji”. Promotor: dr hab. inż. arch. Cezary Głuszek, profesor Politechniki Warszawskiej, Promotor pomocniczy: dr inż. arch. Kamila Boguszczevska.

dr hab. inż. arch. Jadwiga Środulska-Wielgus,
prof.PK
Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej
Katedra Architektury Krajobrazu
Warszawska 24
31-155 Kraków

Podstawa wykonania recenzji

Podstawą do wykonania recenzji była Uchwała Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dnia 27 czerwca 2023, zlecającej przygotowanie oceny, przedmiotowej rozprawy doktorskiej (pismo Pani prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek – przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dnia z dnia 14 lipca 2023 roku) jest pismo z dnia 14.07.2023 w sprawie wykonania recenzji rozprawy doktorskiej autorstwa mgr inż. arch. Piotra Glenia, „Twierdza Dęblin – kierunki adaptacji XIX wiecznych fortyfikacji do współczesnych funkcji”. Przy opracowaniu recenzji kierowano się także wymogami jakie spełniać winna rozprawa doktorska, określone w art. 186 i art. 187 Ustawy o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. 2021, Poz. 478) zgodnie z Obwieszczeniem Marszałka Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 marca 2021 roku dla nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk inżynieryjno - technicznych.

Charakterystyka formalna i struktura pracy

Praca doktorska opracowana w dwóch tomach: tom I - liczy 146 strony, posiada streszczenia w języku polskim i angielskim, które umieszczone na początku pracy, oraz tom II - katalog liczący 254 strony. Tytuł dysertacji który brzmi „Twierdza Dęblin – kierunki adaptacji XIX wiecznych fortyfikacji do współczesnych funkcji” w pełni odpowiada zawartości pracy.

W dysertacji w tomie I wyodrębniono zasadnicze części: wprowadzenie, współczesne adaptacje fortyfikacji, stan badań, zasób fortyfikacji na ziemiach polskich, badania własne : Twierdza Dęblin, Analiza wybranych twierdz metodą porównawczą, oraz podsumowanie i wnioski ogólne. Pracę zamykają Katalog, Bibliografię, Spis Rycin, Spis Tabel, Spis Rysunków, słownik pojęć używanych w pracy.

Tom II - katalog, opracowanie składa się z zestawienia materiałów archiwalnych, kart obiektów oraz bogatej dokumentacji fotograficznej.

Tom I - We „Wprowadzeniu” (Rozdział 2) Autor przedstawia uzasadnienie wyboru tematu i wykazuje aktualność podjętej tematyki pracy. Następnie formułuje tezę ,iż adaptacja wielkoprzestrzennych założeń architektura militaris, jest warunkiem koniecznym dla ich skutecznej ochrony. Przybliża zastosowaną metodę badawczą, precyzuje konstrukcję pracy (tom I i II) oraz jej zakres problemowy, czasowy i terytorialny.

Rozdział 3 Współczesne adaptacje fortyfikacji (s. 29-33) – Autor przedstawił przykłady adaptacji obiektów na przykładzie: fortów Bakkerskil i Steurgat które jest częścią Nowej Holenderskiej Linii Wodnej, i Fortu Kijkduin w północnej Holandii. Wybrane przykłady prezentują różny stopień ingerencji w zabytkową strukturę i różne funkcje jakie współcześnie pełnią.

Rozdział 4 Stan badań – skoncentrowany na najistotniejszych badaniach prowadzonych w zakresie adaptacji, wykorzystania zarówno pojedynczych obiektów oraz twierdz jako

struktury w skali planistycznej.

Rozdział 5 Zasób fortyfikacji a na ziemiach polskich – (ss 46-47) opracowany częściowo w oparciu o „Inwentaryzację zasobów budownictwa obronnego od połowy XVIII w. do połowy XX w.” grantie realizowanym w latach 1996-1998, finansowanym ze środków K.B.N., którego wnioskodawcą było Towarzystwa Przyjaciół Fortyfikacji O /Warszawa, realizowanym pod kierunkiem prof. A. Gruszeckiego i prof. P. Molskiego. W pracy nie wykorzystano w pełni pionierskiego charakteru, potencjału i innowacyjności tego opracowania oraz zgromadzonych w nim danych.

Rozdział 6 Badania własne – zawiera podrozdział prezentujący kartę obiektu – jako metodę ujednolicenia i porządkowania informacji analizowanych obiektów.

Podrozdział dotyczący historii i rozwoju przestrzennego twierdzy Dęblin oraz wnioski z badań własnych Autora. Obszerny podrozdział poświęcony został analizie wybranych twierdz metodą porównawczą, w którym także zawarto uzasadnianie wyboru obiektów do analizy.

Rozdział 7 to Podsumowanie i wnioski – w których brak kierunkowych wytycznych postępowania (w zależności od stopnia zachowania, lokalizacji itd.) z obiektami, masami ziemnymi, zielenią i krajobrazem, przydatnymi dla architektów, urbanistów, architektów krajobrazu jak i konserwatorów dla których dedykowana została ta praca (por s. 22, podrozdział 2.2 cel pracy).

Autor pracy posługuje się poprawnym słownictwem, wykorzystuje terminy związane z tematyką w sposób profesjonalny. Pracę cechuje walor poznawczy. Badania i kwerenda literatury są przeprowadzone we właściwy sposób. Badania własne przedstawione są przeprowadzone jasno i czytelnie. Język rozprawy spełnia kryteria stawiane pracom naukowym.

Praca zawiera listę pozycji bibliograficznych (s.127-143). Lista ta jest obszerna i nieponumerowana. Na liście tej znajdują się pozycje głównie polskich autorów. Wszystkie wymienione publikacje są ściśle powiązane z tematem, dobór literatury należy uznać za właściwy.

Uwagi szczegółowe

1. W dysertacji wprowadzono dyskusyjną hierarchię i kolejność poruszanych zagadnień – który powinien zdaniem recenzenta prowadzić czytającego od stanu badań, poprzez zasób fortyfikacji na ziemiach polskich i przykładach współczesnych adaptacji. (w pracy zastosowany został układ: Współczesne adaptacje fortyfikacji, Stan Badań, Zasób fortyfikacji na ziemiach polskich) Podsumowując strukturę pracy można uporządkować, co ułatwiłoby czytelnikowi poruszanie się po tekście.
2. Autor w celu pracy (str.22) napisał, że praca jest skierowana jest zarówno dla architektów, urbanistów, architektów krajobrazu jak i konserwatorów. A metody przyjęte przy analizowaniu i waloryzacji obiektów mogą być skutecznym narzędziem wspomagającym zarządzanie i użytkowanie zabytkowych założeń *architecturae militaris*. Aby w pełni zrealizować zamierzony cel, opracowana autorska „karta obiektu”, powinna zawierać nie tylko analizę stanu zachowania, stanu technicznego, dostępności ale także określenie możliwości adaptacyjnych (chłonności adaptacyjnej) obiektu zgodnie z dokumentami doktrynalnymi: Kartą Ochrony Fortyfikacji – ICOMOS Polska przyjętą Uchwałą Walnego Zgromadzenia Członków PKN ICOMOS w dniu 18 maja 2021 r a także z Wytocznymi Generalnego Konserwatora Zabytków dotyczącymi ochrony zabytkowych dzieł budownictwa obronnego - fortyfikacji wzniesionych od poł. XVIII w. do końca I wojny światowej z października 2021 r.
3. W katalogu – czyli drugim tomie - pracy należy docenić przeprowadzone studium przypadków, obejmujące studium historyczne oraz autorskie analizy bazujące na schematach, oraz na inwentaryzacji fotograficznej. Jednak użyte mapy, fotografie archiwalne i współczesne nie zostały w większości zaopatrzone w informacje o źródłach (w podpisach pod użytym materiałem) z których zostały pozyskane (w spisie z 54 rycin podano 5 źródeł). Podobnie w przypadku zestawu fotografii (w spisie 77 fotografie) nielicznie zostały podane źródła (w przypadku wybranych fotografii archiwalnych), brak Autorów fotografii w przypadku współczesnych fotografii ani lokalizacji zdjęć stanowiących inwentaryzację fotograficzną na mapie, czy schemacie obiektu. Podano jedynie Autora rysunków.
4. W katalogu obiekty analizowane są w zakresie fosy a nie jak wskazują organiczne i genetyczne cechy fortyfikacji w granicach prac inżynierskich, które wykraczało poza

linię fosy. Granicami tymi są : pierwotne granice wykupu działki fortecznej, granice kształtowania masywów ziemnych i zieleni fortecznej, granice zakazów budowlanych (najszerszy obszar).

5. Podsumowaniem analiz zamieszczonych w katalogu, oprócz części wnioskowej korzystne byłoby zestawienie graficzne wg ustalonego klucza np. : typu analizowanego obiektu i jego stanu zachowania – w celu określenia pewnych prawidłowości (wytycznych) adaptacji charakterystycznych np. dla obiektów zdewastowanych, częściowo zachowanych lub z zachowanymi kubaturami – zgodnie z prawidłowościami kształtowania przydatności, podatności i chłonności adaptacyjnej dzieł i zespołów fortyfikacji w zależności od ich układu przestrzennego wynikającego z typologii i przynależności do różnych szkół fortyfikacji XIX i XX wieku.

6. Dla lepszej czytelności należałoby ujednoczyć terminologię – stosowane jako synonimiczne określenia - Twierdza Dęblin, fortyfikacja dęblińska czy założenia fortyfikacyjne – nie są precyzyjne.

Wnioski końcowe

Przedstawiona dysertacja pokazuje mgr inż. arch. Piotr Gleń potrafi posługiwać się technikami i metodami badawczymi. Uchybienia w pracy, nie podważają jej walorów naukowych, wskazują jedynie na potrzeby uporządkowania i dopracowania układu pracy, np. w przypadku jej publikacji.

Biorąc pod uwagę zakres przeprowadzonych badań, uzyskane wyniki oraz ich interpretację, stwierdzam, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska odpowiada wymaganiom stawianym pracom doktorskim i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, dlatego składam wniosek o dopuszczenie do jej publicznej obrony na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej.

